

UNDERVISNINGSMATERIALE FOR UTSTILLINGEN *STED – Halden fengsel*

OM UNDERVISNINGSMATERIALET: Undervisningsmaterialet er laget for at læreren skal kunne sette seg inn i utstillingen på forhånd og for at man skal kunne arbeide videre med utstillingens tematikk etter besøket. I materialet finner du mer informasjon om prosjektet, en forberedelsesoppgave man kan introdusere for elevene før besøket, samt spørsmål og oppgaver man kan arbeide med på skolen etter utstillingsbesøket. Undervisningsmaterialet vil bli utdelt digitalt før besøket og man vil også få det med seg på papir etter besøket.

MÅLGRUPPE: Ungdomsskole og Videregående skole.

MÅL MED UNDERVISNINGSMATERIALET: Undervisningsmaterialet skal tilrettelegge for å enkelt kunne legge opp til en bredere diskusjon rundt utstillingens overordnede tematikk.

FAGLIG RELEVANS: Utstillingen behandler temaer som er relevante innenfor en lang rekke fag men er aller mest relevant for samfunnsfag. I lærerplanen for samfunnsfag gir utstillingen et godt utgangspunkt for å nå deler av kompetansemålene til Utforskeren, Samfunnskunnskap, Individ, samfunn og kultur, samt Politikk og demokrati. Spesielt har utstillingen en stor relevans i forhold til hvordan lovbrudd behandles av rettsstaten og hva slags følger kriminalitet har.

Temaer som behandles er blant annet; demokrati, samfunn, medier og diskurs, fotografi, dokumentarsjangeren, individ og fellesskap, kultur, politikk, straff og overvåkning, og ulikhet.

OM UTSTILLINGEN: Utstillingen *STED* viser resultatet av workshopen *STED* som fant sted i Halden fengsel i mai 2019. Workshopen ble utført av Preus museum i samarbeid med fotograf Tina Enghoff og fengselsprest Kamille Nygård. Under workshopen ble det fokusert på at de åtte innsatte som deltok skulle få uttrykke seg fritt gjennom fotografi og tekst. Bildene og tekstene er produsert og valgt ut i fellesskap med deltakerne og utstillingen er således en historie av, ikke om, de åtte menneskene som deltok i workshopen.

Bildene og tekstene uttrykker ikke bare frustrasjon, håpløshet og en dyp følelse av å være mennesker som har blitt utslettet, men også håp - håp om at verden enda kan nås. En av deltakerne sa i etterkant, «La oss si du har gått i skogen i flere måneder og du har gått deg bort. Så ser du plutselig mennesker igjen og sivilisasjon. Dette føles litt som det, det at det kommer noen utenfra og viser at vi ikke er glemt.»

Historiene vi møter er svært modig fortalt og gir oss et bilde av hva det vil si å være et menneske som lever i frihetsberøvelse. Utstillingen er et sterkt vitnesbyrd fra de åtte innsatte og vil kunne bli et viktig bidrag til samfunnsdebatten om hvordan samfunnet utøver straff.

Utstillingen er en del av en nasjonal satsing drevet av Preus museum som utforsker hvorvidt fotografiet kan være et verktøy som muliggjør deltakelse i demokratiet. Prosjektet er støttet av Kulturrådet og målet er å gi de som ikke har en stemme i samfunnet en mulighet til å komme til orde og bli en del av den offentlige debatten og kulturarven. Gjennom utstillingen ønsker Preus museum og Østfoldmuseene - Halden historiske Samlinger å skape en arena ikke bare for kunnskap og opplevelse, men også for kritisk refleksjon og skapende innsikt.

OM UTSTILLINGSBESØKET: Under besøket vil formidlingsavdelingen til Halden historiske Samlinger gjøre elevene kjent med utstillingen ved hjelp av følgende momenter:

- En innledende refleksjonsoppgave
- Gruppearbeid der elevene skal arbeide med å forberede en presentasjon av hver sin del av utstillingen for klassen
- Presentasjon av gruppearbeidet med oppfølgingsspørsmål
- Oppsummering med refleksjonsspørsmål

BESØKETS VARIGHET: 1 t. 15 min.

MÅL MED FORMIDLINGSOPPLEGGET: Formidlingsoppleggets mål er å formidle utstillingen *STED* til elever på ungdomstrinnet og videregående skole gjennom dialog og elevenes deltakelse.

FORBEREDENDE OPPGAVE FØR BESØKET

Beskrivelse: For å forberede elevene på besøket er det fint om man setter av 5-10. minutter til å introdusere refleksjonsoppgaven innen man besøker utstillingen. Ved å introdusere dem for dette vil de få bedre tid til å gjøre seg opp en mening noe som vil styrke formidlingen av utstillingen.

Innledning av oppgaven: Psykologer anslår at vi tenker omkring 60 000 tanker om dagen. Dessverre er 95 prosent av disse tankene de samme som vi tenkte i går og dagen før det. Det meste av den mentale prosessen er kort sagt lite produktiv og monoton. I tillegg belaster vi våre allerede fulle hoder med å ha på radio og TV så fort vi blir alene. Vi surfer på nettet og skravler i telefonen. Plutselig en dag er vi gamle eller syke, og så går det opp for oss at vi kanskje ikke fikk gjort hva vi egentlig lengtet etter. Kanskje det er på tide at vi begynner å sette av tid til å reflektere?

Nå skal vi snart besøke en utstilling som heter *STED*. Innen vi skal dit er det fint om dere tenker litt gjennom om dere har noen fristeder. Et fristed skal være bare ditt. Hva du gjør der, er mindre viktig enn at du gjør noe for deg selv. Et fristed kan være hva som helst. Det viktige er at det er et sted der tiden på mange måter står stille eller går alt for raskt fordi du ikke vet hvor lenge du har holdt på. På et fristed går du kanskje litt utenfor deg selv og er fullstendig opptatt av å bare det å være.

I denne oppgaven vil jeg at dere skal bruke litt tid på å tenke dere om og finne ut om dere har eller har hatt noen fristeder. Det er fint om dere tenker dere godt om og skriver ned noen stikkord og her er noen av de tingene dere kan tenke på underveis:

- Hvor er ditt fristed?
- Kan du beskrive hvordan det ser ut?
- Hva bruker/brukte du å gjøre der?
- Hvorfor er dette stedet viktig for deg?
- Hvordan føles det å være der?
- Hvordan føles det etter at du har vært der?

Når vi er fremme på utstillingen skal vi snakke mer om fristedene våre og jeg har fått den samme oppgaven som dere, så jeg kommer også å snakke om mitt fristed når vi er der.

Foto: Younes, fra workshopen *STED* i Halden fengsel, 2019

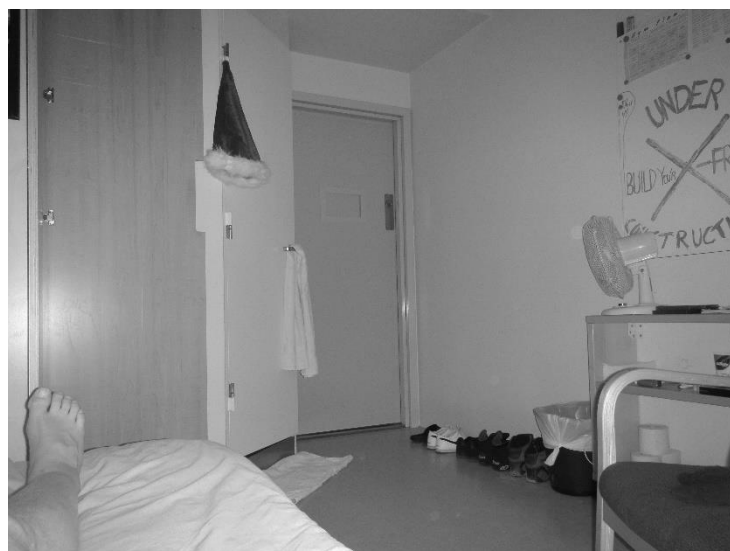

Foto: Thomas, fra workshopen *STED* i Halden fengsel, 2019

SAMTALE OG FORDYPNING ETTER BESØKET

Beskrivelse: Utstillingen berører mange viktige temaer og kan være sterk for de som lever seg inn i materialet. Det er derfor fint å kunne følge opp elevene og snakke videre om utstillingen etter besøket. I undervisningsmaterialet finner du både samtale spørsmål og fordypningsspørsmål som går dypere ned i materialet. Fordypningsspørsmålene er tenkt å kunne egne seg som utgangspunkt til en lengre samtale men kan også benyttes som utgangspunkt til skriftlige oppgaver. I tillegg til dette finner du også andre fotoprosjekter det kan være spennende å se på og diskutere i kontekst av utstillingen, samt noen forslag til fotooppgaver inspirert av workshopen i fengselet.

Forslag til samtale spørsmål:

- Hvordan skiller bildene i utstillingen seg ut fra de vi er vant til å se fra et fengsel?
- Hva tror dere det å være med på et slik prosjekt kan bety for innsatte i et fengsel?
- Hva betyr prosjektet for oss og andre som ser bildene og leser tekstene?
- Hvordan tror dere det hadde vært å ikke lenger kunne ta bilder og dele dem med andre?
- Hvordan kan det å fotografere være viktig?
- Hva er tid? Hvordan kan tid oppfattes ulikt om man er på skolen, på museum, spiller data, trener, er med venner?
- Hvordan tror dere tid er annerledes når man sitter i fengsel?
- Hvordan tror dere det er å komme ut av fengsel etter en lang dom?
- Forandrer utstillingen den måten dere tenker på mennesker som sitter i fengsel?

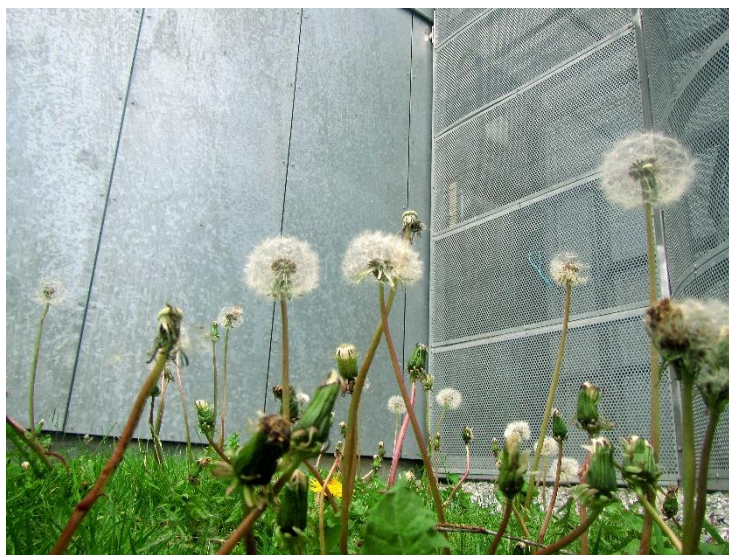

Foto: Mohamed, fra workshopen STED i Halden fengsel, 2019

Fordypningsspørsmål:

- Hvor lenge synes dere man skal sitte i fengsel for, drap, voldtekt, narkotikasmugling, terror etc.?
- Hva er målet med en fengselsstraff? Er det at man skal komme ut igjen i samfunnet som et bedre menneske eller er det at samfunnet skal ta igjen for det gale man har gjort?
- Hvorfor tror dere det offentlige organet som styrer i norske fengsler heter Kriminalomsorgen?
- Kan dere fortelle om hvordan dette kanskje er annerledes i andre land?
- Hva sier måten man behandler innsatte på om det landet man bor i?
- Finnes det noen alternativer til fengselsstraff?
- Hva er frihet? Er frihet noe vi får eller er det noe vi må ta?
- Hva er ytringsfrihet og på hvilken måte blir dette temaet berørt i utstillingen?
- Hva betyr ordet definisjonsmakt og hvem er det som har definisjonsmakten i dette prosjektet?
- Er definisjonsmakt annerledes i dagens samfunn enn tidligere og har vi selv noen definisjonsmakt?
- Den greske filosofen Demokrit sa; «Den som gjør urett, er mer ulykkelig enn den som lider urett.» Hva tror dere han mente med denne påstanden?
- Er det slik at alle menneskers liv er hva de gjør det til eller er det slik at noen menneskers liv er hva andre mennesker gjør det til?

FORSLAG TIL FOTOOPPGAVER

Beskrivelse: Disse fotooppgavene likner på oppgavene deltakerne fra Halden fengsel måtte gjennom. De hadde veldig kort tid på hver oppgave og alle måtte løses i løpet av workshopuken. Det kan være en verdifull øvelse å forsøke å senke terskelen for å ta bra bilder ved å måtte fotografere i et raskt tempo og det vil også sette elevene litt inn i de tankeprosessene deltakerne måtte gjennom.

1. Ta et selvportrett der du ikke viser ansiktet ditt, men som sier noe om deg som person.
2. Ta et bilde av noe lite slik at det ser stort ut.
3. Ta bilder av ditt fristed på en måte som føles personlig.
4. Ta bilder av tre ting som er viktige for deg.
5. Fotografer rommet ditt på en måte som gjør at det sier noe om deg uten å avsløre hvem du er.
6. Forsøk å se for deg de tingene du gjør hver dag og fotografer dem. Velg så ut 8 bilder som sier noe om deg og hvordan du bruker tiden din.

Foto: Abbas, fra workshopen STED i Halden fengsel, 2019

Foto: Kim, fra workshopen STED i Halden fengsel, 2019

Oppfølging av fotooppgavene: For å ta elevens respons på alvor er det fint om det settes av tid til å gå gjennom svarene på fotooppgavene i etterkant. Man bygger en fin ramme rundt dette ved å enten skrive ut bildene og henge dem på veggen eller ved å vise dem på en projektor. Under gjennomgangen er det viktig å ha god tid til å lytte og stille de rette spørsmålene som avslører elevenes motivasjon bak de valgene de har tatt. Fokuser derfor spørsmålene i gjennomgangen på hva og hvorfor de har gjort de valgene de har og hva de tenker seg at disse valgene betyr.

ANDRE FOTOPROSJEKTER DET KAN VÆRE SPENNENDE Å SE PÅ

Celia A. Shapiro - *The Last Supper*

Prosjektet kan man finne på: http://www.celiaashapiro.com/post_categories/view/5

Tematikk: Dødsstraff

Beskrivelse: I løpet av samtalen om utstillingen vil dere mest antakelig komme inn på spørsmål temaet dødsstraff. Dette er et vanskelig tema å snakke om og det kan derfor være greit å knytte også dette til et fotoprosjekt som har litt samme karakter som det dere så i utstillingen. Et prosjekt det kan være fint å vise til i dette tilfellet er Celia A. Shapiros *The Last Supper*.

I serien *The Last Supper* har Celia A. Shapiro gjenskapt henrettede fangers siste måltid og fotografert dem. Prosessen med å komponere bildene ble en form for meditasjon over vold og hvordan staten møter idéer om rettferdighet med gjengjeldelse. Et måltid er symbolsk sett livgivende for kroppen, mens disse måltidene representerer at noens liv har endt. Måltidene i bildeserien skaper dermed et paradoks over hva som gis og hva som tas og stiller spørsmål snarere enn å svare på dem.

Forslag til spørsmål:

- Hva er det første dere tenker på når du ser bildene?
- Hvorfor tror dere Shapiro har valgt å fotografere måltidene mot en sort bakgrunn, uten andre detaljer i bildet? Hva gjør dette?
- Hva forteller bildene dere om fangene som mennesker og deres situasjon?
- Hvorfor tror dere hun har valgt å fotografere mat i forbindelse med dødsstraff?
- Hva tenker dere om begrepene makt og rettferdighet i forbindelse med dødsstraff? Hvordan henger makt og død sammen? Hva skjer i denne sammenblandingen?
- Hvorfor tror dere man har denne tradisjonen med et siste måltid i USA? Hva tenker dere om denne tradisjonen når dere ser bildene?
- Hva annet refererer tittelen *The Last Supper* til?
- Hva synes dere om dødsstraff?
- Hva tror dere de som mener det motsatte av dere selv synes?
- Hva med Anders Bering Breivik? Fortjener han dødsstraff? Hva ville vært annerledes i dag dersom han fikk dødsstraff?
- Hva tror dere at dere ville valgt som siste måltid?

Undervisningsmaterialet er utarbeidet av Preus museum. Du kan finne bildene og tekstene fra utstillingen på www.tidstedrom.no. Her finner du også mer informasjon om prosjektet samt bilder fra alle fengslene som inngår i prosjektet.

Photo Requests from Solitary

Prosjektet kan dere finne på: <http://photorequestsfromsolitary.org/>

Tematikk: Isolasjon og sosial aktivisme

TAMMS YEAR TEN WILL MAKE
A PHOTOGRAPH FOR YOU.

Name LUIS COLON #628843
Date 11/2/11

Would you like to request one?
If so, fill out this form and describe a photograph you personally would like to receive. A volunteer will make a photograph based on your description below. The photographer will also write you a short letter telling you about the experience of making the picture.
You may request a photograph of anything (that is not prohibited by prison rules, of course).

In the space below, please describe what you would like to see in a photograph. (You could describe a person, place, object, scene or idea you would like to see photographed.)
IT'LL BE GREAT TO GET A PICTURE OF THE CHICAGO SKYLINE AT NIGHT, WITH ALL THE BIG BUILDINGS (WILLIS TOWER ETC.) & LAKE FRONT. REALLY I WOULD JUST LIKE PICTURES OF THE CITY THE T-MAS TREE DOWN TOWN, NAU-MIE, WILL PARK THE PLACES PEOPLE COME TO CHICAGO TO SEE.

Are there any specific instructions you have for the photographer?
HEY TELL THE PHOTOGRAPHER JUST DO WHAT YOU DO!

Is it ok with you to reprint this request along with the photo you receive on the Tamms Year Ten website or for other public education or media use?
Yes ☒ No ☐

If yes, what name would you like us to use for you? LUIS COLON

SEND YOUR RESPONSES TO:
Tamms Year Ten
PO Box 47752
Chicago, IL 60647

Beskrivelse: Isolasjon er et drastisk inngrep i den enkeltes liv, og går langt utover de sterke begrensninger som allerede følger av alminnelig frihetsberøvelse. Isolasjon er kjennetegnet ved at fanger er innelåst store deler av dagen og at meningsfylt sosial kontakt typisk er redusert til et minimum. I de skandinaviske landene er isolasjon av innsatte et av de mest restriktive inngrepene vi har og selv om dette er en praksis vi ofte forbinder med land vi ikke ønsker å sammenlikne oss med er dessverre bruken av isolasjon også utbredt i Norske fengsler. Det finnes to typer isolasjon. Den ene er vedtaksfestet isolasjon og er den som er begrunnet. Imidlertid er det slik at de fleste som blir isolert blir det på grunn av dårlig økonomi i fengslene. Norge har fått sterk kritikk for dette og har blant annet blitt kritisert av FNs torturkomite og en rekke andre internasjonale organisasjoner.

Photo Requests from Solitary er et Amerikansk samarbeidsprosjekt mellom mennesker som soner sin straff i isolasjon og bildeskapere fra utsiden. PRFS begynte som en del av en kampanje kalt *Tamms Year Ten* som klarte å stenge ned et inhumant isolasjonsfengsel og blir nå drevet videre av organisasjonen Solitary Watch. Målet med prosjektet er å skape et positivt lyspunkt i en ellers trist tilværelse og endre de innsattes vilkår til det bedre gjennom at de innsatte får lov til å ønske seg bilder laget av omverdenen.

Forslag til spørsmål:

- Hva tenker dere om dette prosjektet?
- Hva sier tekstene om de innsatte som har ønsket seg et bilde?
- Hvorfor tror dere folk har svart som de har gjort på de forskjellige ønskene?
- Hva kan det å få et bilde som vi kanskje synes er teite bety for de innsatte som har ønsket seg et bilde?
- Hvorfor tror dere vi har vedtaksfestet isolasjon?
- Hva synes dere om at psykisk syke blir isolert istedenfor å få behandling?
- Hvorfor tror dere innsatte isoleres på grunn av dårlig økonomi?
- Hva synes dere om at innsatte isoleres for eksempel i helgene?
- Hvordan tror dere isolasjon påvirker mennesker?

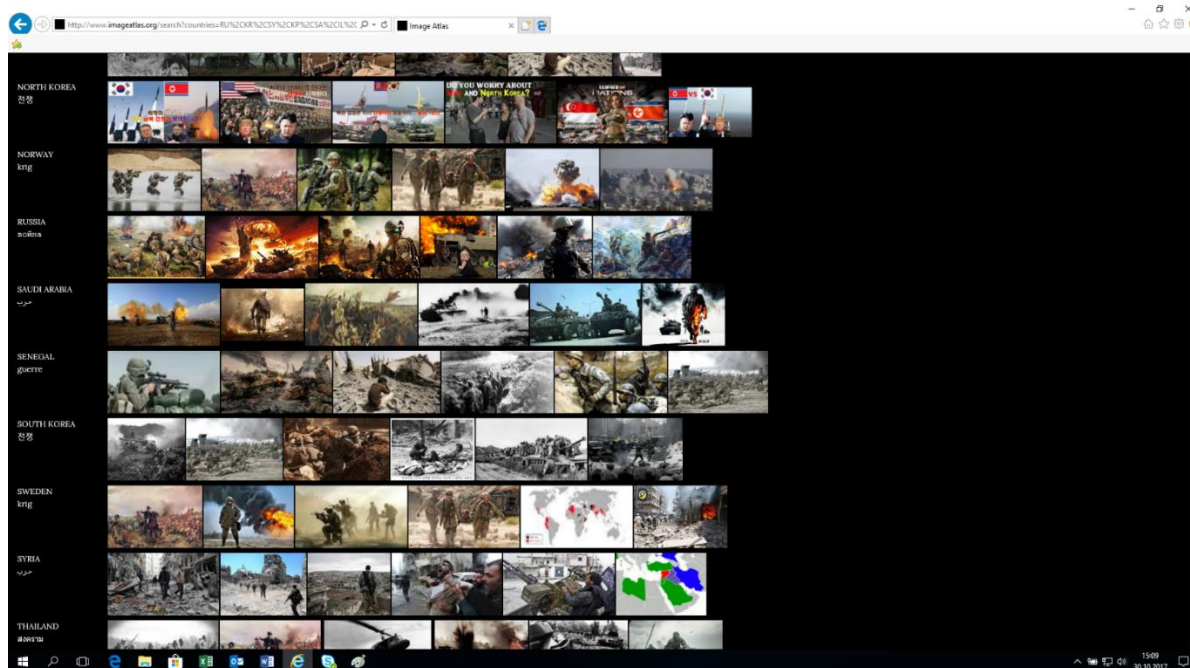
Forslag til fotooppgave:

Ta en titt på hjemmesiden og lag svar på et eller flere av ønskeskjemaene som ligger på *Photo Requests from Solitary*.

Undervisningsmaterialet er utarbeidet av Preus museum. Du kan finne bildene og tekstene fra utstillingen på www.tidstedrom.no. Her finner du også mer informasjon om prosjektet samt bilder fra alle fengslene som inngår i prosjektet.

Image Atlas

Prosjektet kan dere finne på: www.imageatlas.org

Tematikk: Kulturforskjeller

Beskrivelse: Som en morsom men alvorstung videreføring av samtalen rundt utstillingen anbefaler vi å bruke en nettside som heter *Image Atlas*. *Image Atlas* undersøker kulturelle forskjeller og likheter gjennom å indeksere de øverste treffene på søk etter bilder på lokale søkemotorer over hele verden. Image Atlas ble skapt av fotografen Taryn Simon sammen med den amerikanske dataprogrammereren, forfatteren, og politiske hacktivistene Aaron Swartz. Ved bruk av Image Atlas kan det være fint å introdusere siden ved hjelp av noen eksempelsøk som setter ting inn i utstillingens sammenheng.

En god start kan være for eksempel å søke på «prison», «prisoner» og diskutere hvorfor disse tingene ser forskjellige ut i forskjellige land.

For å videreføre dette kan man godt spore av og diskutere bilder som et kulturelt kodet fenomen ved for eksempel å søke på «children», «teenager», «woman» og «man».

Neste steg kan være å søke på «war» og «peace». Diskuter resultatet også her og legg særlig fokus på hvorfor det ikke later til å være noen bilder som beskriver fred mens det er masse av krig. Hva betyr dette? Eksemplifiser dette videre med for eksempel «hell» og «heaven» og still spørsmål om det er lettere å lage bilder av ting som er fæle og negative enn ting som er positive.

Til slutt anbefaler vi at elevene får lov til å komme med forslag til hva dere skal søke på og at dere snakker om resultatene her også.